

EMIL CONDURACHI

1912—1987

La 16 august 1987, în urma declanșării neașteptate a unei boli necruțătoare, a încetat să bată inima atât de cuprinzătoare a profesorului și savantului care a fost academicianul Emil Condurachi.

În ultima vreme îl știam, cu toții, cu deosebire Ambasador, cu majuscule, al științelor umane și, bineînțeles, cu precădere al istoriei și istoriografiei noastre peste hotare, continuând totodată să ne onoreze țara și, conform părerilor unanime, întreaga comunitate balcanică, prin prezența sa activă ca secretar general al Asociației Internaționale de Studii Sud-Est Europene, cu sediul în București, funcție în care fusese ales din 1963. Mai puțini știu însă cit de aproape și în suflet continuau fără răgaz să-i fie și în ultimii ani preocupările de elaborare științifică, dezvăluite cu modestie în discuții de superbă maieutică, în rarele clipe de liniște. Dealtfel, pe lângă recunoașterea unanimă a activității sale științifice și didactice superioare, prezența strălucită în funcția susnumită a adus și alegerea lui, pe rind, ca membru al Comitetului internațional de arheologie clasică, vicepreședinte în două mandate (1967 și 1980) al Uniunii academice internaționale și apoi președinte din 1982, precum și ca vicepreședinte al Consiliului internațional de filosofie și științe umaniste (CIPSH). În ultimii ani, grație eforturilor personale într-un mediu internațional frământat din care n-au lipsit și divergențe acute de păreri pe care era unic în a le media, reușise, împreună cu alte personalități de renume, să stabilească planul și începutul punerii în operă al unei istorii universale. Era, pentru această

operă internațională, sub egida UNESCO, prim coordonator și coautor al volumului al III-lea, care, cînd va apărea, va trebui să-l aducă primosul metrelor științifice și diplomatice de-o potrivă.

Dar, pînă la acea recunoaștere postumă, să ne amintim că, în decemilile precedente, meritele științifice și didactice l-au adus de tînar în elită intelectualității României postbelice, astfel că, în 1955 era unul dintre cei mai puțin virșnici membri ai Academiei Române, după care, numai cu un an mai tîrziu, i s-a încredințat sarcina dificilă a direcției Institutului de Arheologie al Academiei, atunci astel nou intitulat prin transferarea celei mai vechi instituții de cultură a Țării Românești, Muzeul Național de Antichități. Din 1958 a funcționat și ca președinte al Societății Numismatice din România; a primit titlul de „om de știință emerit”, era laureat al Premiului de Stat, membru al Institutului german de arheologie, membru al Academiei Bulgare de Științe și al Academicilor din Serbia, Bosnia și Herțegovina, doctor *honoris causa* al Universității Libere din Bruxelles, decorat în Bulgaria cu medalia de aur „Chiril și Metodiu”, comandor al ordinului „Meritul Republicii Italiene” și laureat al premiului Herder în 1980. În ultimii ani fusese ales președinte al Societății române de studii bizantine, la a cărei nonă vitalizare a contribuit substanțial.

Dincolo de toate aceste efecte ale unei vieți dedicate științei și concrediei internaționale a acestuia, cel pe care, dureros, l-am pierdut mult mai repede decît ne-am fi gîndit vreo dată, și crease, cum scria poetul, un monument mai tare decît bronzul, prin propria formajie, muncă didactică, prezență și creație științifică.

Născut la 3 ianuarie 1912 în satul Scintea din județul Iași, studiile secundare și universitare le-a urmat la Iași, unde, profesori eminenți ca I. Minca și O. Tărași l-au modelat vocația avută încă de copil pentru istorie. Numit chiar de la terminarea studiilor, din 1932, asistent la Facultatea de istorie din Iași la catedra de arheologie, a funcționat în această calitate pînă în 1940. Între timp, ca și alți tineri meriuoși ai generației, a avut ocazia să-și perfecționeze cunoștințele și să-și lărgiască orizontul ca membru al Școlii române din Roma (1935—1937) și apoi al celei de la Paris (1938—1939). A fost perioadă în care contacte cu mari profesori și savanți ca G. Lugi, E. Albertini, J. Carcopino, L. Robert ș.a. l-au îndreptat atenția către probleme de economie și civilizație ale lumii greco-romane, spre calea cercetării acestora prin arheologie, numismatică și epigrafie. Din cursul acestei formări și în urma ei, l-au apărut în față și stră-nătăate mai multe lucrări — le-am număra pe primele cca 30 dintr-un total de peste 150* — iar dintre acestea nu uităm, între altele, *L monument cristian nell'Umbria* (Roma, 1938), lucrare de pionierat și model pentru cele care au început abia mai tîrziu să apară în domeniu. Pentru aceeași perioadă, studiile de numismatică și de politică economică a Imperiului roman sînt de asemenea de rețineră, și aceste direcții de cercetare vor reveni în preocupările studiilor lui Emil Condurachi și mai tîrziu. Pînă intr-ait, într, ca profesor și director de Institut, a inițiat, inspirat și coordonat numeroase lucrări ample ale colaboratorilor — pînă la teze de doctorat și lucrări aparute — care au format, între altele multe, și o serie de „vieți economice” regionale, de la epoca elenistică pînă la epoca romană

timpurie și tirzie, în ultima dintre ele avind onoarea să fi fost implicat și semnatarul acestor rînduri ce s-ar fi vrut aniversare.

Pentru perioada de conducere a șantierului arheologic de la Histria (1949—1970), apariția, sub coordonarea sa, a două volume monografice, precum și a numeroase studii personale și ale colaboratorilor săi, se arată acum firească, dar, din nou, nu uităm asigurarea de către coordonator a valorificării imediate prin publicarea de rapoarte cu deosebire în seria de excepție a revistei „Materiale” din aceeași etapă a istoriei Institutului nostru și, bineînțeles, prin volumele sus amintite. Și fără, a încerca să totalizăm aici cît de mult a făcut Emil Condurachi pentru arheologia românească, să mai amintim acum că, din 1957, se relua publicarea în serie nouă a revistei „Dacia”, tot atunci apărea primul număr din „Studii și cercetări de numismatică” și se instituia seria „Biblioteca de arheologie”, ajunsă în 1987 la aproape cincizeci de titluri, iar în 1960 apărea primul volum din tratatul de istorie a României, unde contribuțiile ca autor și coordonator ale lui Emil Condurachi rămîn remarcabile.

Revenind din nou la Histria, nu uităm că s-a creat acolo o adevărată școală de arheologie românească. Într-adevăr, dacă astăzi cercetarea arheologică românească a epocii greco-romane s-a ridicat la un nivel superior, apreciat de toți specialiștii străini, este pentru că în acei ani știința și practica acestui domeniu au progresat rapid sub coordonarea și ochiul atent al arheologului și profesorului Emil Condurachi. Astfel că, în timpul colocviului internațional pe care l-a organizat la Mamaia în toamna anului 1968, participanții străini împărtășeau unanim, cu ocazia vizitei la Histria, părerea că șantierul arheologic de acolo poate fi considerat o stațiune pilot pentru epoca greco-romană în general. Iar dacă Histria a fost, în coordonarea lui Emil Condurachi, locul de formare a celui mai valoros colectiv arheologic pe care-l avem în cercetarea greco-romană și școală de arheologie clasică pentru cîteva generații, trebuie să amintim acum și că, tocmai în perioada cît academicianul Emil Condurachi a fost director al Institutului de Arheologie, această instituție a noastră a căpătat o structură și un colectiv dîndu-i drepturile unui institut cu adevărat central, de talie națională și tot mai reprezentativ pe plan internațional.

Este de rememorat acum, cu pioasă admirație, în afară de numeroasele contribuții științifice publicate, sau făcute publice la cursuri și în congrese internaționale cu neegalată elocință, faptul că savantul și profesorul au transmis cald și generos, cu metodă filosofică superioară, elevilor și colaboratorilor, simburile roditor al unei științe văzute în evoluție și în perspectiva universalității ei.

De aceea, priviți-l din nou cu ochii minții, trecerea lui dintre noi nu ni l-a luat. Pentru merite vii și fără hotare, cum spunea, cu alte cuvinte un epitaf histrian, cu două milenii în urmă:

Ζηλωτὸς δ' ἄστοισι καὶ ἀλλοδαποῖσι πεμφηνώς τὴν ἀρετὴν ζῶσαν καὶ ἐν φθιμένοισιν ἔχεις.

ALEXANDRU BARNEA